

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

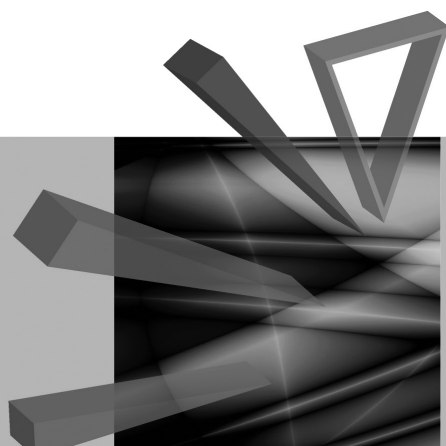
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnaiak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Katarzyna Żukrowska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

CZYNNIKI INTEGRUJĄCE I DEZINTEGRUJĄCE RYNKI REGIONALNE I GLOBALNE PODCZAS DEKONIUNKTURY NA PRZYKŁADZIE KRYZYSU 2008+

Streszczenie: W artykule stawia się tezę o równoległym oddziaływaniu czynników integrujących i dezintegrujących. Wskazuje się również, że waga tych pierwszych przeważa w sferze gospodarki, a drugich – w sferze społecznej. Te rozbieżności są wykorzystywane przez polityków, stanowiąc specyficzne uwarunkowanie podejmowanych przez nich decyzji. Niemniej jednak okres po 1945 r. można ocenić jako etap głębokich zmian w stosunkach międzynarodowych, który trwale wpłynął na ukształtowanie więzi między państwami i ich gospodarkami, ograniczając możliwości powrotu do autonomicznego kształtowania polityki handlowej. Prowadzi to do pozytywnej oceny czynników integrujących i stanowi punkt wyjścia do pogłębienia więzi między państwami, regionami i w skali globalnej w przyszłości. W artykule zawarto analizę rozwiązań integrujących i dezintegrujących, które występują na różnych szczeblach życia gospodarczego, obejmując poziom mikro, mezo, narodowy, bilateralny, regionalny, subregionalny i globalny. Analiza i przytoczone argumenty wskazują, że powstała sieć powiązań międzynarodowych rokuje przyszły rozwój gospodarki, jej zmiany strukturalne i tworzenie dobrobytu. Zastosowane rozwiązania przybliżają cel ekonomistów, jakim jest osiągnięcie stanu określanego jako wzrost zrównoważony.

Słowa kluczowe: integracja, dezintegracja, kryzys 2008+.

1. Wstęp

W artykule skupiono się na czynnikach, które trzymały państwa razem i nie pozwalały im oderwać się od siebie, oraz takich czynnikach, warunkach, które wywoływały napięcia wynikające z chęci powrotu do rozwiązań narodowych. Te pierwsze działania można uznać za elementy scalające, a więc takie, które wywarły wpływ na spłycenie kryzysu, skrócenie czasu jego trwania i zakresu. Te drugie, dezintegrujące, miały wpływ odwrotny. Ocenia się, że przewaga była po stronie warunków scalających, co zadecydowało o względnej płytkości kryzysu i relatywnie krótkim jego trwaniu. W tekście pokazuje się skalę kryzysu, porównując go z kryzysem lat 30. XX wieku, i co uległo zmianie i jaki wpływ to miało na przebieg załamania gospo-

darczego. Dąży się również do pokazania, co można dodatkowo poprawić we wprowadzonych rozwiązaniach w stosunkach międzynarodowych, kontynuując dotychczasowy trend usprawniania rozwiązań instytucjonalno-prawnych, koordynacji i współdziałania państw, co będzie oznaczało kolejny etap ograniczania negatywnych konsekwencji załamań koniunktury.

2. Porównanie kryzysu lat 30. XX wieku i 2007/2008+ – przejawy i różnice ograniczające ich występowanie

Kryzys 2007/2008+ jest najczęściej porównywany do Wielkiego Kryzysu lat 30., o czym decyduje głębokość obu kryzysów, ich długość i zasięg geograficzny. Obok ewidentnych podobieństw obu kryzysów dostrzegamy również wiele różnic między nimi. Wydaje się zasadne i ważne porównanie bardziej szczegółowo obu kryzysów, gdyż pomoże to stwierdzić, jakie rozwiązania, które zastosowano po 1945 r., wpłynęły ograniczająco na skalę kryzysu, jego głębokość, przebieg i długość trwania.

Tabela 1. Porównanie kryzysu 2007/2008+ i kryzysu lat 30. XX wieku

Wyszczególnienie	Kryzys 2007/2008+	Lata 30.	Zmiany po 1945 r.
1	2	3	4
Skala	cała gospodarka światowa	cała gospodarka światowa	warunkiem podnoszącym dynamikę wzrostu gospodarki światowej był rozwój na rynkach wschodzących, gdzie dynamika spadła, ale była nadal wysoka
Głębokość	plytszy niż w latach 30.	głębszy niż 2007/2008+	liberalizacja wymiany w efekcie różnych rozwiązań bilateralnych, regionalnych, subregionalnych i globalnych
PKB	spadek	spadek głęboki	stan wzajemnych powiązań gospodarek i trwałe rozwiązania międzynarodowe
Wymiana handlowa	głębszy spadek niż w dynamice PKB	bardzo głęboki spadek	trwałe powiązania instytucjonalno-prawne i w sferze realnej gospodarki
BIZ	najgłębszy spadek z trzech wymienionych	bardzo głęboki spadek	trwałe powiązania instytucjonalno-prawne i w sferze realnej gospodarki
Poziom kursów walut	spadek	głęboki spadek	wpływ tego na międzynarodową gospodarkę
Stopa zmiany cen	umiarkowana inflacja, którą można określić jako proces pod kontrolą	dezinflacja	głębokie zmiany warunków produkcji
Bezrobocie	skokowy wzrost bezrobocia, ale zdecydowanie niższa stopa bezrobocia niż w latach 30.	bardzo silny wzrost stopy bezrobocia	inny podział pracy, zmiana skali przedsiębiorstw zaangażowanych w produkcję (od wielkich firm do MiS), brak dezinflacji i występowanie raczej inflacyjnego wzrostu cen

Tabela 1 cd.

1	2	3	4
Nacjonalizmy gospodarcze	raczej w sferze retoryki niż w rzeczywistych działaniach	retoryka zapowiadająca takie działania i pojawienie się ich w sferze realnej	trudność we wprowadzaniu autonomicznych decyzji w tej sferze, które były możliwe w latach 30.
Popyt	popyt globalny nie spadł tak drastycznie, gdyż częściowo produkcja została wchłonięta przez rynki wschodzące	popyt globalny spadł	sprawa poziomu cen oferty przemysłowej, które są niższe, niż gdyby produkcja miała być kontynuowana w warunkach obecnej technologii w gospodarkach wysoko rozwiniętych
Podaż	skokowo rosła nadal	podaż globalna spadła, silnie odczuwano nadprodukcję	przeniesienie fabryk ze Starego Świata do Nowego Świata
Ocena procesów integracyjnych	zaawansowane i przeciwdziałające autonomicznym decyzjom nacjonalistycznym	dość sporadyczne i możliwe do zerwania lub do wycofania się z nich	utrwalenie więzi, drożność kanałów przekazu, ograniczona panika, dobra informacja
Ocena tendencji dezintegracyjnych	ograniczona odwracalność wprowadzonych rozwiązań i procesów integracyjnych	silne, możliwość wycofania się i duża tego łatwość	deklaracje o dezintegracji raczej można było traktować jako kartę przetargową w negocjowaniu zastosowanych każdorazowo rozwiązań
Powrót do sytuacji sprzed kryzysu	relatywnie szybki, choć wiele dziedzin podlega głębokim reformom	relatywnie szybko, zwłaszcza jeśli chodzi o odradzanie się wymiany handlowej, transferu BIZ	zmiana charakteru międzynarodowego podziału pracy z międzygałęziowego na wewnątrzgałęziowy

Źródło: zestawienie własne na podstawie maszynopisu: K. Żukrowska, *Unia gospodarcza i walutowa a zjawiska kryzysowe i ich konsekwencje globalne*, maszynopis, SGH 2012 (w druku).

Przedstawione zestawienie wskazuje, że wiele rozwiązań, które zostały zastosowane po 1945 r., można uznać za skuteczne w pokonywaniu problemu spadku koniunktury i jego następstw.

3. Występowanie czynników integrujących w gospodarce światowej

Wiele zjawisk, procesów i rozwiązań, które zastosowano w gospodarce światowej w różnych dziedzinach, można uznać za skuteczne w ograniczaniu skali kryzysu, jego przebiegu i głębokości. Rozwiązania te zawdzięczamy głównie międzynarodowo-

wym stosunkom gospodarczym i bardzo szczegółowym przepisom, jakie w tej sferze opracował J.M. Keynes. Większość ekonomistów uważa go za „interwencjonistę” i przeciwstawia jego koncepcje politykom zalecanym przez M. Friedmana. Niewielu ekonomistów jednak wie, że obaj oni mieli jeden pogląd na finanse państwa i międzynarodowe. J.M. Keynes znany jest bardziej z rozwiązań, jakie zastosował do tworzenia miejsc pracy w gospodarce narodowej, których źródłem finansowania są środki państwa. Jako źródło tworzenia miejsc pracy u Keynesa występuje również kapitał prywatny. Keynes wiele miejsca w swoich rozważaniach poświęcił stosunkom międzynarodowym¹. Oceniając poprawnie wpływ otoczenia międzynarodowego na gospodarkę narodową, wiedział, że otwarcie kanałów wpływu jednego rynku na drugi może przynosić zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki.

Jego koncepcja opierała się na prostych rozwiązaniach, w których negatywne skutki można było ograniczać (ale nie całkowicie eliminować), a pozytywne powiększać. Jego dzieło zostało uzupełnione koncepcjami, które uwzględniały już współczesne realia gospodarki zglobalizowanej, zliberalizowanej, współzależnej, o płynnych kursach i z problemami wynikającymi z nadmiernie ekspansywnej polityki monetarnej. Autorem tych uzupełnień był M. Friedman. Zwracam uwagę, że nie przeciwnik, lecz raczej kontynuator idei i wizji J.M. Keynesa². Współcześni J.M. Keynesa w zależności od własnych zainteresowań i wiedzy oceniali go jako nacjonalistę gospodarczego (J. Robinson³), lecz częściej widziano w nim liberała (S.E. Harris⁴, B. Nurske⁵, A.I. Bloomfield⁶, R. Hinshaw⁷, B. Ohlin, A.C. Pigou, R.F. Harrod, J.M. Schumpeter⁸). Lektura przedrukowanych, dawnych analiz wskazuje, jak dalekowzroczne były koncepcje Keynesa i jemu współczesnych oraz ekonomistów, którzy potem starali się je rozwijać. Można tam znaleźć wizję koordynacji polityk handlowych, koordynacji kursów czy potrzeby zwrócenia uwagi na rozwiązania wprowadzone dekady później w konsensusie waszyngtońskim. Można również znaleźć podstawy tworzenia koncepcji, które posłużyły ojcom integracji europejskiej (J. Monnetowi i R. Schumanowi) jako krok do wybrania dziedziny, w której państwa zgodzą się współpracować, a ona będzie na nich wymuszała kontynuację tego procesu, włączając weń nowe dziedziny, sfery i pogłębiając ten proces. Te koncepcje doprowadziły do stworzenia współzależności, zwróciły uwagę państw

¹ J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012. Reprint 2012 z: *The New Economics: Keynes' Influence on Theory and Public Policy*, S.E. Harris, Kessinger Publishing, 2005.

² J. Bradford DeLong, *Friedman Completed Keynes*, Project Syndicate, Economist Club Mind, Matter & Politics, <http://www.project-syndicate.org/commentary/friedman-completed-keynes> (25.03.2013).

³ J. Robinson, *The International Currency Proposal*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, wyd. cyt., s. 342-358.

⁴ S.E. Harris, *International Economics: Introduction*, [w:] tamże, s. 245-263.

⁵ R. Nurske, *Domestic and International Equilibrium*, [w:] tamże s. 264-292.

⁶ A.I. Bloomfield, *Foreign Exchange Rate Theory and Policy*, [w:] tamże, s. 293-314.

⁷ R. Hinshaw, *Keynesian Commercial Policy*, [w:] tamże, s. 315-322.

⁸ J.A. Schumpeter, *John Maynard Keynes, 1883-1946*, AER, September 1946, s. 499.

wyżej rozwiniętych na potrzeby niżej rozwiniętych, sprzyjały wprowadzeniu mechanizmów wyrównawczych i stymulujących samofinansowanie (przynajmniej częściowe).

Stworzono koncepcje oparte na współpracy międzyrządowej, nieograniczającej praw suwerennych państw ani nienarzucających jakichś działań wbrew ich woli. Koncepcje te oparte są na siatce wzajemnie powiązanych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych, które prowadzą do wyrównywania warunków konkurencji, jakbyśmy to określili wspólnie. Chociaż wcześniej raczej wskazywano na inne rozwiązania, oparte na wymianie handlowej i działaniu mnożnika handlu zagranicznego, co miało przełożenie na równowagę wewnętrzną gospodarki oraz zewnętrzną, a także na poziom zatrudnienia. Tworzeniu tej koncepcji towarzyszyła analiza efektów przepływu kapitału oraz wpływu zmiany popytu i podaży na waluty na ich kursy, a pośrednio na rachunek bieżącego bilansu płatniczego. Te wszystkie powiązania wskazywały na potrzebę powołania do życia Międzynarodowego Funduszu Walutowego⁹, który określałby międzynarodowe przepisy wymiennalności, a następnie stanowiłby jeden z filarów nowego, bardziej zaawansowanego rozwiązania, jakim była – w koncepcji Keynesa – unia clearingowa¹⁰.

Poniżej przedstawione są rozwiązania, które sprzyjają procesom integracyjnym, kontrolując ich przebieg pod kątem zastosowanych rozwiązań, tak aby nie stanowiły zagrożenia dla innych uczestników stosunków międzynarodowych.

3.1. Czynniki integrujące

Warunki integrujące państwa i ich gospodarki można znaleźć na wszystkich poziomach gospodarki. Wstępują bowiem na poziomie mikro, mezo, makro i międzynarodowym gospodarki światowej. W ramach poziomu międzynarodowego mamy do czynienia z powiązaniem bilateralnymi i multilateralnymi, mogą one być regionalne, subregionalne i globalne. Z jednej strony więzi globalne postrzegane są jako czynniki ograniczające współpracę regionalną, z drugiej zaś jako utrudnienie we współpracy globalnej i globalnej liberalizacji. Z pewnością więzi regionalne i globalne stanowią warunek wydłużający dochodzenie do wspólnych ustaleń regionalnych i globalnych, niemniej jednak korzystnie wpływają na liberalizację. Są bowiem działaniami przygotowującymi do współpracy, wskazującymi na korzystny jej wpływ na zatrudnienie, poziom produkcji i PNB.

Zasadniczo możemy stwierdzić określoną sekwencyjność działania w tworzeniu więzi integracyjnych, których charakter jest długookresowy i – jeśli się spojrzy wstecz – dość trwały. O tym, że powiązania można uznać za trwałe, decyduje kilka kwestii. Z jednej strony raz powołane do życia struktury integracyjne, liberalizacyjne nie zamykają się, a z drugiej ich liczba rośnie, a nie maleje. Ponadto nawią-

⁹ J.M. Keynes, *The International Monetary Fund*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, wyd. cyt., s. 369-379.

¹⁰ J.M. Keynes, *The International Clearing Union*, [w:] tamże, s. 359-368.

zane kontakty, stworzone więzi instytucjonalne wykazują tendencję do poszerzania i pogłębiania, a nie kurczenia i wycofywania się. Trend taki obserwowany jest mimo różnych opinii krytycznych dotyczących przenoszenia się impulsów destabilizacyjnych z kraju do kraju, z gospodarki do gospodarki, a także mimo opinii o negatywnym ich wpływie na postęp w liberalizacji globalnej.

Tabela 2. Czynniki integrujące w gospodarce

Poziom	Zastosowane rozwiązanie	Skutki
1	2	3
Globalny	MFW: rozwiązanie dot. wymiennalności i kursu	wzrost zaufania do walut zagranicznych
Globalny	GATT/WTO warunki liberalizacji globalnej	stopniowa redukcja barier taryfowych, pozataryfowych i parataryfowych; ustalenia dotyczące międzynarodowego transferu kapitału, własności intelektualnej, usług itp.
Globalny	GATT/WTO: kontrola procesów regionalnych	integracja regionalna nie może stanowić instrumentu przeciwko innej grupie państw
Globalny	GATT/WTO: niedyskryminacja	dążenie do równego traktowania
Globalny	GATT/WTO: otwarty proces	każdy po spełnieniu określonych warunków może dołączyć
Globalny	GATT/WTO: poszerzanie i pogłębianie	rosnąca liczba członków, sekwencyjna redukcja barier, nowe dziedziny uzgodnień
Globalny	GATT/WTO: mechanizm rozwiązywania sporów	prawno-instytucjonalne rozwiązania zamiast napięć wynikających z narastania konfliktów
Globalny	kontrola obecności państwa w gospodarce	dbałość o konkurencję
Globalny	GATT/WTO: stosowanie Ogólnego Systemu Preferencji w stosunku do gospodarek najmniej rozwiniętych	często przejawem tego była asymetria liberalizacji, która polegała na pewnym opóźnieniu w czasie procesu liberalizacji w państwach o gospodarkach wschodzących
Subregionalny	OEEC	przygotowanie do integracji; transfer kapitału w ramach planu Marshalla z USA do zniszczonych wojną państw w Europie
Subregionalny	OECD: liberalizacja kapitału	liberalizacja transferów BIZ na zasadach wzajemności
Subregionalny	USA-Korea Płd.: liberalizacja handlu i przepływu kapitału	powstała jako ostatnia decyzja w ramach „fast track”
Subregionalny	ASEM-regularny dialog, ekspertyzy, liberalizacja	stałe kontakty, deklaracje państw dot. zmian, kontrola realizacji
Subregionalny	UE-Meksyk, stowarzyszenie, ekspertyzy, liberalizacja	stałe kontakty, deklaracje zmian i kontrola realizacji

Tabela 2 cd.

1	2	3
Subregionalny	UE-Mercosur, stowarzyszenie, ekspertyzy, liberalizacja	stałe kontakty, deklaracja zmian i kontrola realizacji
Subregionalny	UE-Indie	jw.
Subregionalny	UE-Chiny	jw.
Subregionalny	UE-Kraje basenu Morza Śródziemnego	ewolucja umów, perspektywa czterech swobód
Subregionalny	EOG i umowy liberalizujące handel UE + kraje trzecie i EFTA + kraje trzecie	sieć umów liberalizacyjnych, które dają dostęp do rynku wewnętrznego
Regionalny	integracja regionalna	stałe powiązania i kontakty w regionach, prowadzące do liberalizacji w różnych sferach, współpracy finansowej i nawiązywania kontaktów z krajami trzecimi
Liberalizacja bilateralna +	umowy bilateralne obejmują na ogół nie tylko liberalizację wymiany, ale i przepływu kapitału i umowy dot. podatków	obejmuje wymianę handlową, przepływ BIZ i często umowy dotyczące podatków
Rozwiązania na poziomie narodowym	powolne wycofywanie się z protekcji, która zastąpiona jest instrumentami zwiększającymi kontrolę stosowania przepisów prawa we współpracy m-n	np. kontrola obecności państwa, formuła taktowania narodowego, kontrola pomocy, przestrzeganie przepisów weterynaryjnych, fitosanitarnych itp.
Rozwiązania na poziomie mezo	powiązania na poziomie firm, które współpracują w ramach jednej TNK, a są rozproszone w różnych jednostkach	zjawisko kooperencji
Rozwiązania na poziomie mikro	outsourcing, udział w specjalizacji wewnątrzgałęziowej, korzystanie ze skali, produkcja w ramach TNK itp.	konkurencja, obniżka kosztów, konkurencyjność i innowacyjność

Źródło: opracowanie własne.

Umędzynarodowienie gospodarki, przeniesienie się produkcji przemysłowej do gospodarek, które pozwalają inwestorom generować wyższe zyski dzięki obniżeniu kosztów, ale i przez nieskrępowany dostęp do rynków zaopatrzenia i zbytu, jest rozwiązaniem niosącym określone następstwa. Z jednej bowiem strony mobilizuje do liberalizacji wymiany handlowej, co coraz częściej wynika z prostej zależności, którą można określić tak: aby eksportować skutecznie, firma zmuszona jest również importować.

Z drugiej strony, ważne staje się poczucie siły producentów i eksporterów, którzy widząc spadek produkcji w gospodarkach starych, rozwiniętych demokracji przy wysokiej swojej dynamice, coraz częściej godzą się na postęp liberalizacji i podejmują decyzje o włączeniu do głównego nurtu gospodarki światowej. W literaturze określono to jako statyczne i dynamiczne skutki integracji¹¹.

¹¹ B. Balassa, *The Theory of Integration, Routledge Revivals*, London 2011 (pierwsze wydanie 1961).

3.2. Skala zjawiska

Wbrew głośzonym i powtarzanym deklaracjom umiędzynarodowienie gospodarki jest zaawansowane, a więzi współzależności rozwinięte do tego stopnia, że uniemożliwia to powrót do protekcji. Nie ma zresztą takiej potrzeby. Na taką ocenę wpływ ma szereg czynników, które o tym decydują, i dodatkowych czynników, które stymulują dalszy rozwój dotychczasowych powiązań i ich ekspansję na nowe rynki oraz nowe obszary.

3.3. Warunki ograniczające zjawiska kryzysowe

Na obecnym etapie rozwoju stosunków międzynarodowych nie można stwierdzić, że udało się wyeliminować wszystkie źródła kryzysu czy też wyeliminować całkowicie pewną cykliczność rozwoju gospodarki rynkowej. Niemniej jednak wszystko wskazuje na to, że stworzono i wprowadzono wiele rozwiązań, które spłaszczają amplitudę skali wahań dynamiki wzrostu gospodarczego¹². Ponadto wydłużeniu uległy odcinki, w których gospodarka rośnie, przy równoczesnym skróceniu i spłaszczeniu faz spadku koniunktury. Cykl w skali gospodarki światowej uległ synchronizacji.

Warto zastanowić się, co o tym zadecydowało? Przyczyn tego można szukać w kilku różnych dziedzinach¹³. Po pierwsze, decydują o tym rozwiązania instytucjonalno-prawne, które trwale powiązały z sobą gospodarki. Po drugie, pewien wpływ na akceptację rozwiązań prowadzących do liberalizacji i współpracy międzynarodowej ma model zastosowany w międzynarodowym podziale pracy (mpp), w którym od specjalizacji międzygałęziowej przeszło się do specjalizacji wewnątrzgałęziowej. Po trzecie, duże znaczenie dla kształtowania mpp ma przepływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych. On kształtuje specjalizację i szerzej współpracę. Po czwarte, zróżnicowanie rozwoju z jednej strony mobilizuje bardziej rozwinięte gospodarki do poszukiwania inwestycji, które przynoszą wyższe zyski, niż miałyby to miejsce na narodowym rynku. Z drugiej strony – to zróżnicowanie rozwoju decyduje o tym, że gospodarki wschodzące poszukują inwestorów, którzy wpompują na ich rynki kapitał i zainwestują w zakup technologii. Bez takiego właśnie pierwszego kroku trudno przewidywać dobre (zyskowe) inwestycje i ich akceptację ze strony inwestora i strony przyjmującej. Tak jednak nie jest. Dla wszystkich staje się oczywiste, że każda gospodarka wschodząca może wybierać w swej strategii „otwierania” głębokość otwarcia i dynamikę tego procesu. W ustaleniach dotyczących liberalizacji, czy

¹² Zjawisko to wyraźnie staje się widoczne, kiedy przeanalizuje się dłuższe trendy dynamiki wzrostu gospodarczego, obejmujące okres 1945-2013. Zwraca się uwagę na to zjawisko w: *Economic Outlook IMF*, Washington, 2009.

¹³ M. Beenstock, *The World Economy in Transition*, Routledge Revivals, London – Sydney – Boston 1984.

to regionalnych, czy globalnych, bierze się pod uwagę możliwości liberalizacji, a co za tym idzie i interesy państw/gospodarek o najniższym poziomie rozwoju. W podobnym duchu określone są zasady liberalizacji asymetryczne, w których państwo wyżej rozwinięte udostępnia swój rynek eksporterom z zagranicy wcześniej, niż to wymagane jest od państw reprezentujących niższy poziom rozwoju. Rozwiązanie to jest dość powszechnie krytykowane, choć umożliwia odzyskanie płynności słabszej gospodarki i jej rynku.

Warto również w tym kontekście spojrzeć na rozwiązania zastosowane w MSG dla przepływu kapitału. Teoria aprecjacji waluty gospodarki pokonującej lukę rozwoju jest znanym zjawiskiem, zaobserwowanym przez Balassę i Samuelsona. Wiąże się to na ogół ze zmianami w poziomie wzrostu wydajności. Wyjaśniano to również różnicami w poziomach wskaźników inflacji. Niemniej tylko nieliczne grono ekonomistów zastanawiało się, czy te zjawiska występują we wszystkich gospodarkach wschodzących, a jeśli nie występują, to co jest tego przyczyną. A jeśli aprecjacja się pojawia, to co ją wywołuje w obecnych warunkach, w porównaniu z twierdzeniami ekonomistów, którzy to zjawisko zaobserwowali jako pierwsi. Okazuje się, że przyczyną aprecjacji kursu waluty może być napływ kapitału z zagranicy, czego źródłem mogą być: napływ BIZ, środki pomocowe, nadwyżka na rachunku bieżącym lub wzmoczony eksport surowców i rosnąca ich cena. To obserwowane w otwierającej się gospodarce zjawisko, zwłaszcza kiedy poziom kursu jest jedną z determinant konkurencyjności, prowadzi do wymuszania eksportu kapitału z danego rynku. Ogranicza to skalę aprecjacji i równocześnie jest czynnikiem stymulującym rozwój w innych regionach.

Ilustracją takich działań był w latach 70. XX wieku eksport kapitału z USA. Obecnie można to obserwować w gospodarkach określanych jako wschodzące, a zwłaszcza ChRL, ale nie tylko. Do grona eksporterów kapitału dołączyły wszystkie gospodarki, które w efekcie rozwoju kumulują duże ilości rezerw zagranicznych. Różnice w kursach walut i możliwość stosowania kursu jako instrumentu ochrony własnych rynków wskazują, w jakim kierunku pójdzie w najbliższej przyszłości strategia globalizacji. Celem, do którego się dąży, jest wprowadzenie w gospodarce światowej takich rozwiązań, które oznaczałyby doprowadzenie gospodarki światowej do takich rozwiązań, jakie są zastosowane na rynku wewnętrznym UE. Gospodarka światowa, pod względem różnic w poziomie rozwoju, jakie występują między poszczególnymi regionami, nie jest daleko od takiego stanu liberalizacji kontaktów międzynarodowych. Wzorem rozwiązań europejskich proces ten nie stanowi celu samego w sobie, lecz jest warunkiem wprowadzenia wspólnej waluty. Rozwiązanie takie stanowiłoby kolejny krok w sferze liberalizacji globalnej i wyeliminowałoby kolejny instrument, którego dość powszechnie jeszcze używano jako protekcji rynku podczas kryzysu 2007/2008+.

4. Występowanie czynników dezintegrujących w gospodarce światowej

Procesy dezintegracyjne, które obserwowano w gospodarce w ostatniej dekadzie, wywołane były przez różne warunki. Po pierwsze, rozpadło się kilka państw wielonarodowych. Jednak tym procesom towarzyszyły presje integracyjne w innych regionach. Rosły napięcia społeczne, których tło było różne w zależności od warunków, w jakich protesty się rodziły. Mógł to być brak rozwiązań demokratycznych, które mimo haseł raczej były formą władzy totalitarnej. Inną przyczyną mogły być podwyżki cen dóbr konsumpcyjnych, a także wysoki poziom bezrobocia, złe zaopatrzenie rynku, nieprzestrzeganie praw człowieka itp. Po drugie, można było obserwować hasła nawołujące do wyjścia z UE lub przynajmniej z UGiW, czego powodem był kryzys finansowy w USA i jego europejskie konsekwencje. Po trzecie, politycy zaczęli nawoływać do stosowania narodowych przepisów, a nie takich, które wprowadza UE. Przykładem tego są Węgry, a ostatnio i Republika Czeska czy Bułgaria.

4.1. Czynniki dezintegrujące

Warunkiem, który silnie podziałał dezintegrująco, był kryzys 2007/2008+. Dekoniunktura jest jednak zawsze warunkiem wykorzystywanym przez polityków w ich walkach politycznych o wyborców. Zjawiska kryzysowe ujawnione w gospodarkach państw UE miały swoje źródła w kryzysie 2007/2008+. Nie można jednak zakładać, że one by nie miały miejsca, gdyby kryzysu 2007/2008+ w ogóle nie było. Kryzys ten niekorzystne rozwiązania uwypuklił tylko i pokazał, jak wiele rozwiązań niekorzystnych utrzymywało się w warunkach ograniczonej konkurencji w określonym fragmencie rynku. Przyjęte rozwiązania ponadto chroniły określone segmenty rynku, gdyż łatwiej było uzyskać wsparcie państwa dla ratowania danego sektora niż zmienić podmioty w nim działające. Ma to szczególne znaczenie w kontekście bankowości, gdzie konkurencja była i jest nadal dość ograniczona w państwach wysoko rozwiniętych, a przeprowadzenie reform siłami wewnętrznymi jest utrudnione.

4.2. Skala ich wystąpienia

Skala negatywnych zjawisk w gospodarce, co objęło dekoniekturę, wzrost bezrobocia, wzrost inflacji, reformy sektorowe, które wprowadzały regulacje mające na celu podniesienie ich efektywności, przy równoczesnym redukowaniu zatrudnienia itp. – wszystko to uznano za czynniki stanowiące konsekwencje rozwiązań zastosowanych w UE. Jako wyjścia z tego złożonego problemu zaczęto poszukiwać możliwości renacjonalizacji części polityk, wprowadzenia rozwiązań protekcyjnych, a także rozwiązań i działań usamodzielniających politykę i polityków od decyzji podejmowanych na szczeblu międzynarodowym czy to regionalnym, czy global-

nym. Zbyt wielu takich koncepcji nie udało się zrealizować, niemniej jednak hasła głoszone w tym duchu stanowiły stymulator do działania w wielu państwach członkowskich UE (i nie tylko, bo i poza nią). Efektem tego było tworzenie partii prawicowych o dość radykalnych poglądach, w których dominowały koncepcje narodowe i nacjonalistyczne. Przykładem może być wybór premiera Czech czy Słowacji i Węgier bądź powołanie do życia partii narodowościowej w Szwecji, bądź też wcześniej wybory osoby skrajnie prawicowej w Austrii. Przytoczone przykłady wskazują na dość oczywistą korelację między względnym ubóstwem społeczeństwa a możliwościami wprowadzenia zmian. Pokazują też na paradoks wynikający z tego, że nie tylko w krajach o relatywnie niskich dochodach *per capita* pojawiają się tendencje narodowościowe, które przekształcają się w działania antyintegracyjne czy separatystyczne, ale również takie zjawiska można zaobserwować w państwach o relatywnie wysokich dochodach *per capita*. Społeczeństwa postrzegane jako otwarte i relatywnie zamożne w warunkach dekonjunktury szybko tracą te cechy, czemu sprzyja ich wielokulturowość, stanowiąca pochodną zamożności.

W jakimś stopniu tendencje antyintegracyjne i nacjonalistyczne sprowokowały zachowania polityków, którzy nawołują do działań pronarodowych. Tendencje te pogarsza polityka zatrudnienia, która faworyzuje pracowników urodzonych w danym państwie. Ma to szczególne znaczenie w warunkach silnego zróżnicowania kwalifikacji, wykształcenia i liberalizacji przepływu siły roboczej w ramach rynku wewnętrznego, jak to ma miejsce w warunkach UE. Politycy, wyczuwając nastroje wyborców, grają na nich, nawołując do „kupowania produktów wytwarzanych na rynku narodowym”. Choć hasła takie są dość częste, to nie mają zbyt wiele wspólnego z rzeczywistością, ponieważ większość produktów przemysłowych, które sprzedawane są na rynkach państw wysoko rozwiniętych, pochodzi z importu. Jeśli są produkowane na danym rynku narodowym, to tylko ich część jest wykonana w przedsiębiorstwach działających na danym rynku narodowym. Reszta (większość) składników pochodzi z importu, z rynków, gdzie koszty produkcji, a zwłaszcza koszty pracy, pozwalają podnieść zyski ze sprzedaży.

5. Znaczenie procesów zachodzących w gospodarce światowej dla integracji regionalnej i globalnej

Wbrew deklaracjom polityków i pojawieniu się w części państw silnych tendencji do poszukiwania rozwiązań narodowych – powrót do tendencji, które przyniosła II wojna światowa, jest raczej mało prawdopodobny. Opinia ta wynika z tempa, w jakim gospodarka światowa podniosła się po najnowszym kryzysie 2007/2008+, co związane jest z poszerzeniem grona państw koordynujących swoje polityki, a także bliższego kontaktowania się głównych graczy na arenie międzynarodowej. Każdy z tych graczy ma świadomość odrębności poszczególnych państw i ich społeczeństw i konieczności wykorzystania tych warunków do przeprowadzenia rzeczywistych, głębokich reform systemowych.

Świat, aby stać się bardziej bezpieczny, musi stawiać na pogłębienie procesów integracyjnych. Będzie to prowadziło do kolejnych zmian w strukturach międzynarodowego podziału pracy. Jest kilka warunków, które powinno się wziąć pod uwagę, starając się modelować przyszłą strukturę gospodarki świata. Procesy dezindustrializacji są zaawansowane w gospodarkach wysoko rozwiniętych, teraz w większym stopniu procesem tym powinny być objęte rynki wschodzące. Niemniej jednak jest kilka warunków, które mogą sprzyjać ukształtowaniu nowego podziału pracy. Nie tworzą razem zbioru o charakterze kompleksowym, ale mogą decydować o przyszłym kształtowaniu się mpp, podziale pracy czy bezpieczeństwie.

Kryzys zwiększył liczbę państw i rynków, które współpracując ze sobą, pokazały, że ich polityka może być skuteczna. Chodzi tu o strukturę G-20, która powstała w wyniku kryzysu i od tego momentu poszerza się sieć współpracy i koordynacja działań, przygotowująca poszczególne regiony gospodarki świata do bardziej zacieśnionej współpracy, niż to ma miejsce teraz. Obok ustaleń i koordynacji polityki fiskalnej i monetarnej współpraca obejmuje kwestie decydujące o działaniu rynków pracy. Jest to dziedzina, która jako ostatnia po liberalizacji wymiany, transferów kapitału, usług, koordynacji polityki monetarnej i fiskalnej, prowadzi do utworzenia optymalnego obszaru walutowego. Inaczej mówiąc, jest warunkiem wprowadzenia wspólnej waluty w skali świata.

Drugi ważny problem to utworzone współzależności, z czego za najważniejszą można uznać obecność i udział dolara USA w rezerwach wszystkich państw. Wzmocnienie dolara leży więc w interesie większości państw. Aprecjacja kursu dolara może być uznana za wspólny cel G-20. Na razie nikt nie mówi o takim rozwiązaniu.

Trzeci ważny czynnik to obecny potencjał energetyczny, którym dysponują USA. W latach 70. koszty energii spowodowały, że przemysł wyszedł z wielu gospodarek. Był to wynik ograniczonej konkurencyjności. Obecnie można liczyć na to, że złoża gazu łupkowego, ze względu na swoją wielkość i metody eksploatacji, pomogą USA odzyskać pozycję lidera gospodarki świata. Jeśli nie, to i tak pozycja USA nie będzie zachwiana.

Ostatni czynnik to innowacyjność gospodarek państw wysoko rozwiniętych, która może zyskać w warunkach zintensyfikowanej konkurencji, na co wpływ może wywrzeć większa liberalizacja międzyregionalna.

6. Podsumowanie

Chociaż kryzys pobudził wiele procesów dezintegracyjnych, to trudne jest je zidentyfikować tylko z ostatnim załamaniem koniunktury. Kryzys 2007/2008+ przyniósł wiele nowych zjawisk, które można uznać za korzystne. Przygotował do dalszej liberalizacji. Przybliżył do siebie państwa z różnych kontynentów. Pokazał, że koordynacja polityki w szerszym gronie ma szansę powodzenia. Unaoczniał również, że współpraca międzynarodowa może przynieść określone korzystne efekty. Wiele działań podejmowanych wspólnie będzie sprzyjało zrównoważonemu wzrostowi. Procesy dezintegracyjne i integracyjne wskazują, że konieczne staje się przygotowanie wspólnej polityki w zakresie polityki monetarnej, realnej czy ogólnie.

Literatura

- Balassa B., *The Theory of Integration, Routledge Revivals*, London 2011.
- Bloomfield A.J., *Foreign Exchange Rate Theory and Policy*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Bradford DeLong J., *Friedman Completed Keynes, Project Syndicate*, Economist Club Mind, Matter & Politics, <http://www.project-syndicate.org/commentary/friedman-completed-keynes> (25.03.2013).
- Harris S.E., *International Economics: Introduction*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Hinshaw R., *Keynesian Commercial Policy*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Keynes J., Harris S.E., *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Keynes J.M., *The International Clearing Union*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Keynes J.M., *The International Monetary Fund*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Nurske R., *Domestic and International Equilibrium*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Robinson J., *The International Currency Proposal*, [w:] J. Keynes, S.E. Harris, *Keynes on International Economic Relations*, Kessinger Publishing, 2012.
- Schumpeter J.A., *John Maynard Keynes, 1883-1946*, AER, September 1946.
- The New Economics: Keynes' Influence on Theory and Public Policy*, S.E. Harris, Kessinger Publishing, 2005.

INTEGRATING AND DISINTEGRATING FACTORS OF REGIONAL AND GLOBAL MARKETS DURING THE DOWNTURN OF ECONOMY ON THE EXAMPLE OF 2008+ CRISIS

Summary: The article tries to prove that both integrating and disintegrating factors occur in parallel. It also shows that the weight of the first group of factors is overwhelming in economy, while the second in the area of social matters. These differences are used by politicians as a tool in achieving their particular interests and in the decision making process. Nevertheless, the period since 1945 can be seen as a period of deep changes in international relations, which has permanently shaped links among states and their economies. The applied solutions limit the possibilities of returning to autonomous trade policies. This can be used to positively evaluate the integrating elements applied in the word international relations on all possible levels. In the future it can also lead towards further deepening of ties between states and regions and on the global scale. The article covers some integrating as well as disintegrating factors, which can be found in different areas and levels of life, including micro, mezzo, national, bilateral, regional, subregional and global levels. The analysis and used arguments indicate that the created net of international relations can be positively evaluated in the context of future prospects of economic development, structural changes and prospects of creating wealth. The applied solutions bring closer the goal designed by economists which is defined as sustainable development.

Keywords: integration, disintegration, 2008+ crisis.